

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНА ШОЛУ

2018 жылғы IV тоқсан

Алматы, Қазақстан

Қаржы нарығына шолу нарыққа қатысушылар үшін өтімділіктің негізгі ағындары қозғалысының неғұрлым толығырақ көрінісін беру мақсатында қаржы нарығындағы негізгі үрдістер туралы ақпаратты қамтиды.

Құжатты Зерттеулер және статистика департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында электрондық нұсқада жарияланады.

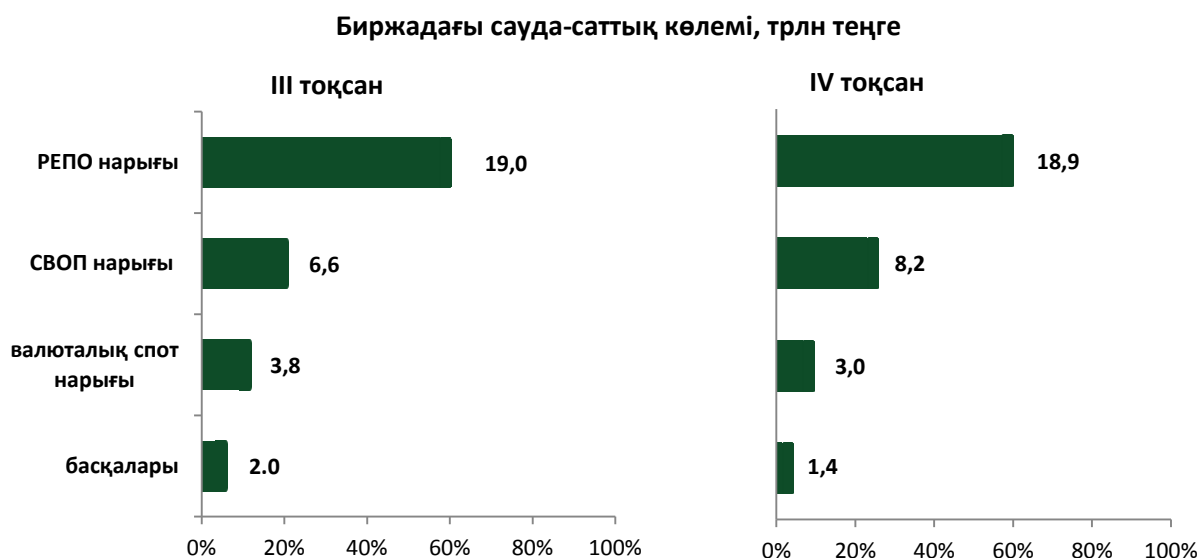
2018 жылғы IV тоқсандағы ақша және валюта нарықтары

Банкаралық мәмілелер сегментінен және өтімділіктің бастапқы нарығындағы кейбір операциялардан басқа, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүргізіледі.

Биржадағы сауда-саттықтың негізгі көлемі ақша және валюта нарықтарына тиесілі. 2018 жылғы қазан-желтоқсанда биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 31,5 трлн теңге, оның ішінде:

- репо операциялары нарығы – 18,9 трлн теңге (60,1%);
- своп нарығы – 8,2 трлн теңге (26,0%);
- валюталық спот нарығы – 3,0 трлн теңге (9,6%).

Қаржы министрлігінің МБҚ орналастыру көлемі 77,6 млрд теңге болды.

I. Ақша нарығындағы жағдай

Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі 2018 жылғы IV тоқсанда екі рет қабылданды. Ол 15 қазанда 9,25%-ға дейін көтерілді және 4 желтоқсанда сол деңгейде сақталды. Базалық мөлшерлемені арттыру ақша нарығының мөлшерлемелерін тұрақтандыруға және түрлі мерзімдері бар репо операциялары бойынша спредтерді қысқартуға ықпал етті.

Своп нарығында жағдай нарыққа жекелеген қатысушылар тарапынан долларлық өтімділікке асқан сұраныстың ықпалымен қалыптасты. Нәтижесінде репо мен своп овернайт мөлшерлемелері арасында қалыптасқан спред нарық қатысушыларына екі нарық арасындағы төрелік мәмілесін жасауға мүмкіндік берді. Алайда бұл мәмілелердің көлемі мөлшерлемені бір деңгейге келтіру үшін жеткілікті болған жоқ.

Ұлттық Банктің операцияларында айтарлықтай өзгерістер байқалған жоқ. Нарықтан асқан өтімділікті алудың негізгі құралы мөлшерлемелері базалық мөлшерлеме деңгейіне жуық қалыптасқан Ұлттық Банктің қысқамерзімді ноттары. МБҚ-мен бір күндік авторепоның таргеттелетін нарықта теңге өтімділігіне сұраныс базалық мөлшерлеме деңгейінде TONIA мөлшерлемесін қалыптастыру үшін жеткіліксіз болып қалуын жалғастырды.

A) Repo нарығы¹

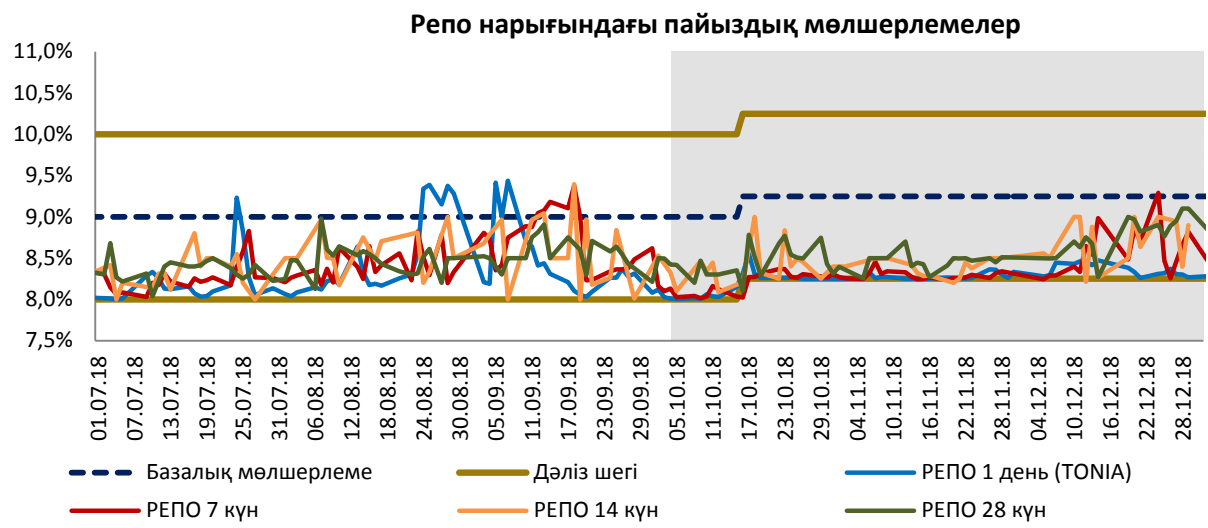
Тоқсан ішінде ақша нарығы асқан өтімділік жағдайында жұмыс істеді. Банк секторындағы өтімділіктің құрылымдық профициті тоқсан соңында 3,3 трлн теңгеге бағаланды.

Ақша нарығының мөлшерлемелері Ұлттық Банктің пайыздық дәлізінің төменгі шекарасы мен базалық мөлшерлемесі арасындағы деңгейде басымдылықпен қалыптасты (1-график). Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің қазандағы артуы, сондай-ақ теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамының тұрақтануы аясында ақша нарығының пайыздық мөлшерлемелерінің құбылмалылығы айтарлықтай төмендеді. Алайда желтоқсанда теңгенің айырбастау бағамының құбылмалылығынан бұл нарықтардағы ұсыныстың қысқаруына байланысты 7 күндік, 14 күндік және 28 күндік репо операциялары бойынша мөлшерлемелер артып отырды.

Тоқсанның қорытындысы бойынша 1 күндік репо мәмілелері бойынша орташа алынған мөлшерлемелер 8,00%-8,55%, 7 күндіктер – 8,01%-9,29%, 14 күндіктер – 8,09%-9,00%, 28 күндіктер – 8,10%-9,10% диапазонында өзгеріп отырды.

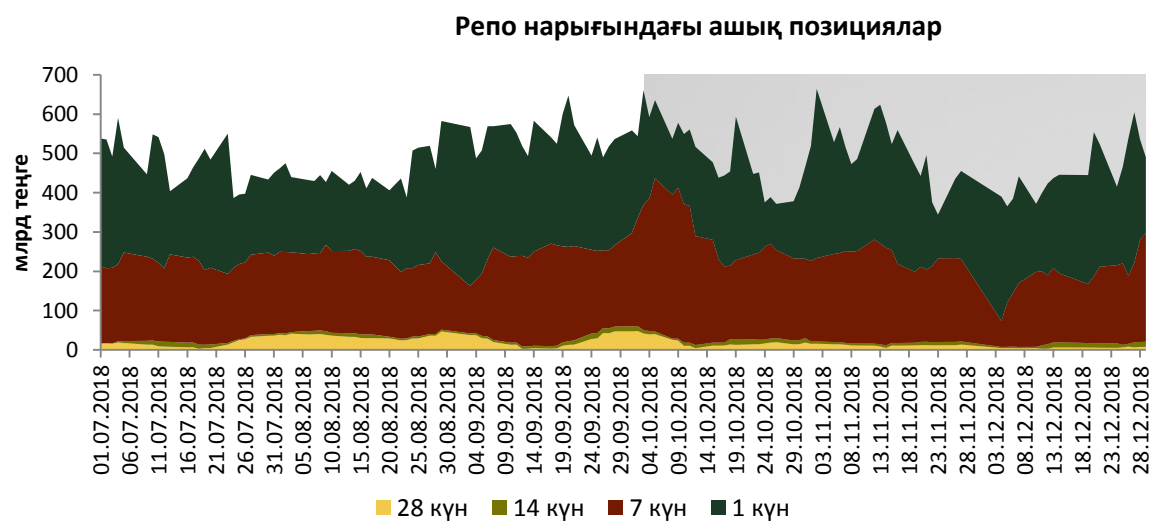
¹ МБҚ-мен авторепонарығы репо нарығының айтарлықтай үлесін (2018 жылғы IV тоқсанда 90%-ыдан астам) алатындықтан, бұдан әрі мәтінде «репо нарығы» деген сөздер «МБҚ-мен авторепонарығы» деген ұғымды білдіреді

1-график

Репо нарығындағы мәмілелер көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 18,6 трлн теңгеге дейін 0,9%-ға төмендеді. Бір күндік мәмілелердің ашық позициялардағы үлесі басым болып қалуда. Орташа алғанда бір күндік репо нарығында бір күнде 242,3 млрд теңге сомаға мәміле жасалды (2-график).

2-график

Репо овернайт нарығы

Күн ішінде бір күндік репоның орташа алынған мөлшерлемесін қалыптастыру төмен түсетін траектория (3-график) бойынша басымды түрде жүргізіледі, бұл өтімділікке сұраныс төменгі деңгейде тұрған кезде сауда сессиясының соңына дейінгі қысқа уақыт аралығында нарықта өтімділіктің негізгі көлемінің (50%-дан астам) түсуі себеп болды. Осылайша көп күні сауда-саттық ең жоғары мөлшерлеме (қызыл баған) бойынша ашылады және ең төменгі бойынша жабылады. Салықтық төлемдер мен айырбастау бағамының айтарлықтай ауытқулары кезеңінде мөлшерлеме банктерді өтімділікке сұранысқа ұсыныстардан жылжыту есебінен артуы (жасыл бағандар) артуы мүмкін.

3-график

Репо овернайт мөлшерлемелерінің күн ішіндегі өзгерістері

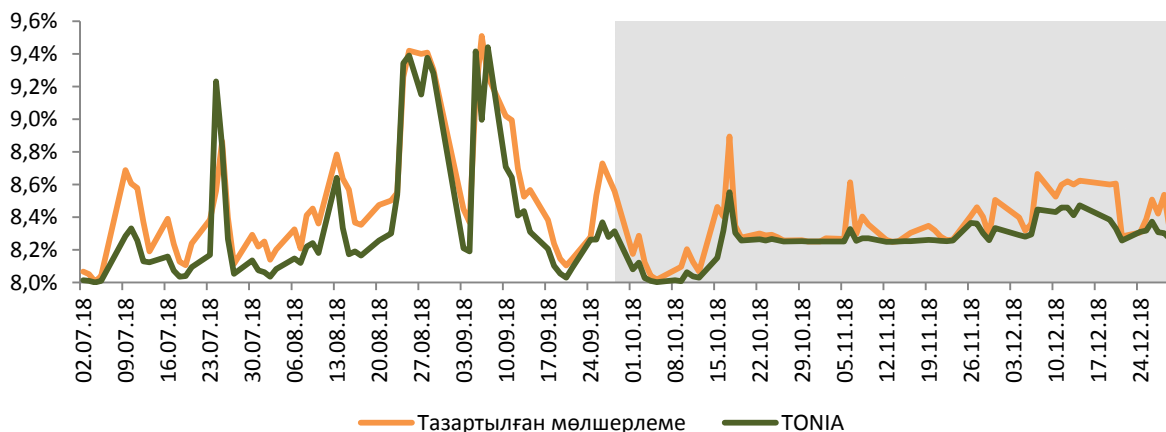

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Пайыздық дәліз шекарасының мөлшерлемесі бойынша Ұлттық Банктің мәмілелерінен тазартылған репо овернайт нарығының мөлшерлемесі неғұрлым құбылмалы және базалық мөлшерлеме деңгейін жақын қалыптасады (4-график). Осылайша реттеушіден басқа қатысушылар үшін нарықта теңгемен қарыз алудың нақты құны TONIA ақша нарығының мөлшерлемесінен үлкен жағына қарай айырмасы бар, пайыздық дәліздің төменгі шекарасы мөлшерлемесі бойынша мәміле Ұлттық Банкпен ғана жүргізілуі және индикатордың мәнін төмендету себебінен.

4-график

Репо овернайт тазартылған мөлшерлемесі

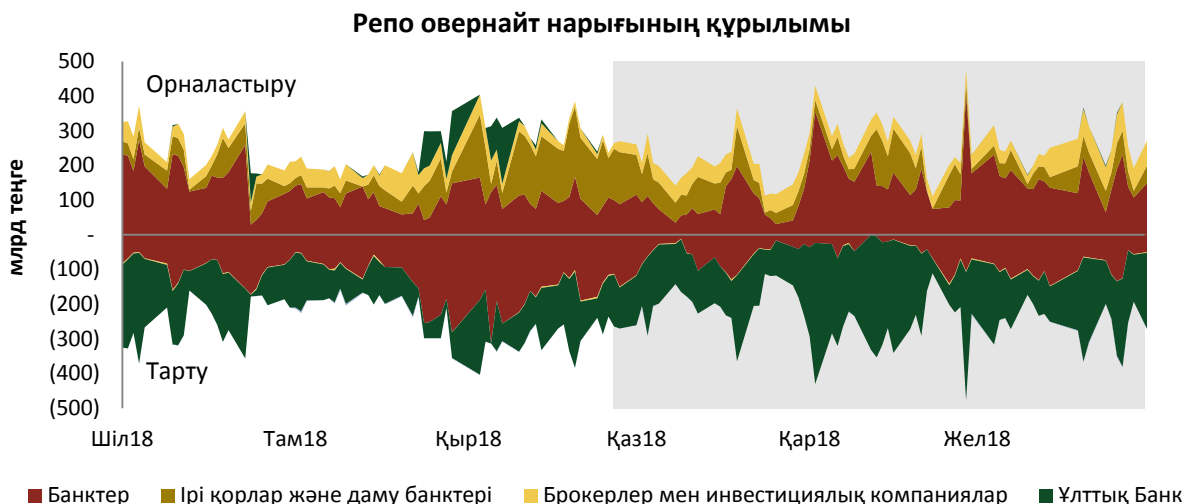
Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Субъектілер құрылымында банктердің мәмілелері нарықта өтімділік ұсынудың негізгі көзі болып табылады. Өтімділікті орналастыру бойынша олардың операцияларының үлесі 2018 жылғы III тоқсанда 47,7%-дан 2018 жылғы IV тоқсанда 56,6%-ға дейін артты.

Өтімділікті сатып алушылар ішіндегі ең ірі қатысушы нарыққа қатысушыларға теңгемен активтерге кірістілікті базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шекара деңгейінде болатындығына кепілдік бере отырып, бұрынғыдай Ұлттық Банк болып қалады. Бұл ретте бір тоқсанда бір күндік репо нарығына оның қатысу үлесі 47,7%-дан 72,1%-ға дейін бірден артты.

Базалық мөлшерлеме деңгейі артқаннан кейін банктер тарапынан өтімділікке сұраныс тоқсан ішінде төмен болып қалды. Нарықта мәмілелердің негізгі көлемі банктер мен Ұлттық Банктің арасында жасалды. Бұл ретте нарықтың қалған қатысушыларының (Ұлттық Банк пен екінші деңгейдегі банктерді қоспағанда) ұсыныстары айтарлықтай төмендеді (5-график).

5-график

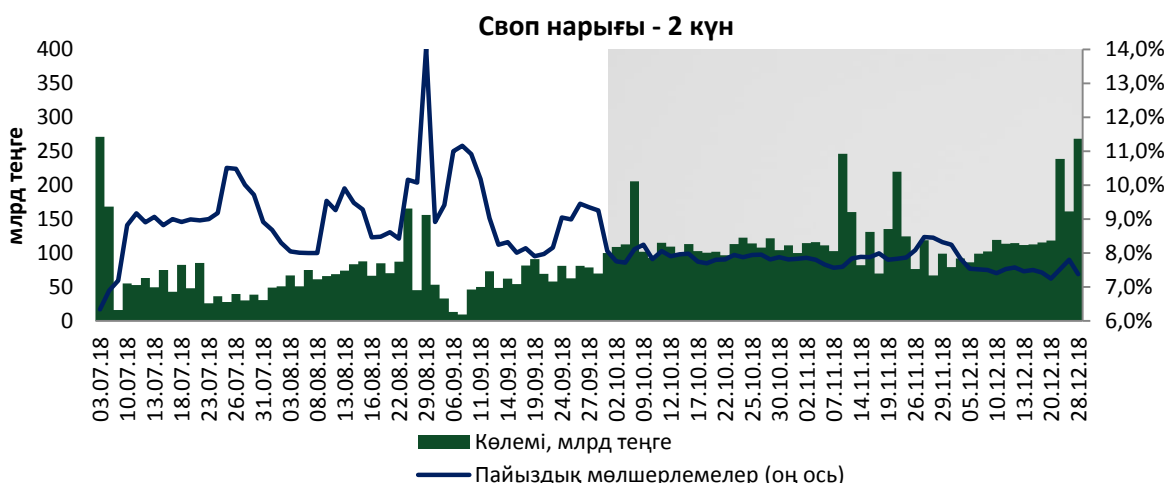
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) Своп нарығы

Своп нарығында мәмілелердің негізгі көлемі 2 күндік мерзімімен жасалды, бұл операциялардың үлесі 2018 жылғы IV тоқсанда 77,8%-ды (2018 жылғы III тоқсанда 56,9%) құрады. Орташа алғанда екі күндік своп мәмілелер нарығының айналымы бір күнде 120,1 млрд теңгені құрады.

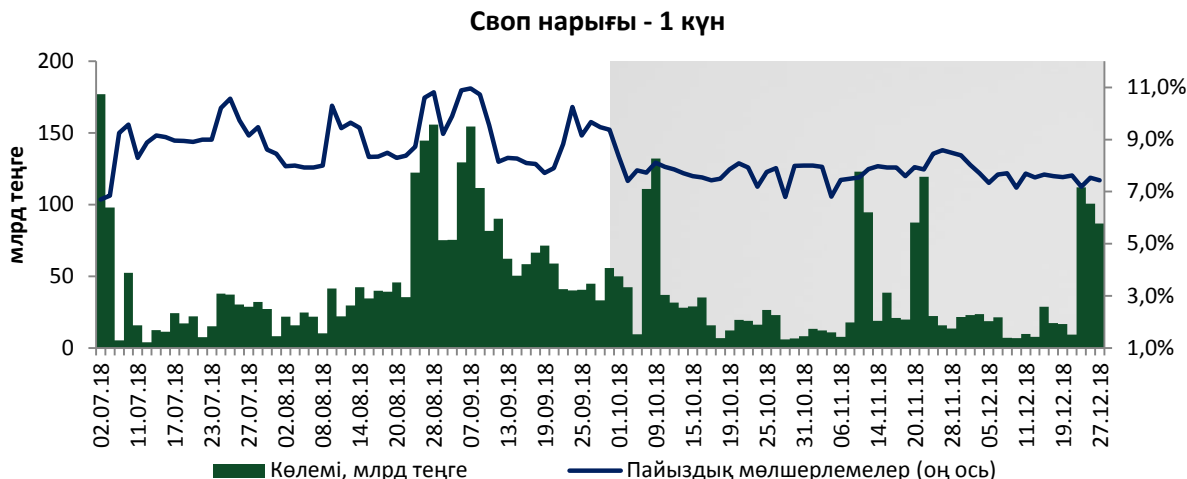
Своп мәмілелері бойынша пайыздық мөлшерлемелер нарықтың жекелеген қатысушыларының долларлық өтімділігі бойынша ашық позициямен ахуалдың ықпалында қалыптасты. 2 күндік своп мәмілелер бойынша мөлшерлемелер 7,25%-8,47% диапазонында, ал 1 күндік мерзімі бар мәмілелер бойынша 6,80%-8,59% диапазонында өзгерді (6, 7-графиктер).

6-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

7-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Осылайша IV тоқсанда своп нарығында нарықтың жекелеген қатысушыларында долларлық өтімділік бойынша теріс айырма қалыптасуы нәтижесінде теңгемен өтімділіктің асқан ұсынысынан туындаған мөлшерлеменің төмендеуі байқалды.

Мөлшерлемелер немесе көлемдер бойынша жекелеген нүктелі өршулер нарық жағдайы себеп болмаған жекелеген банктердің ішкі қажеттіліктеріне байланысты болды.

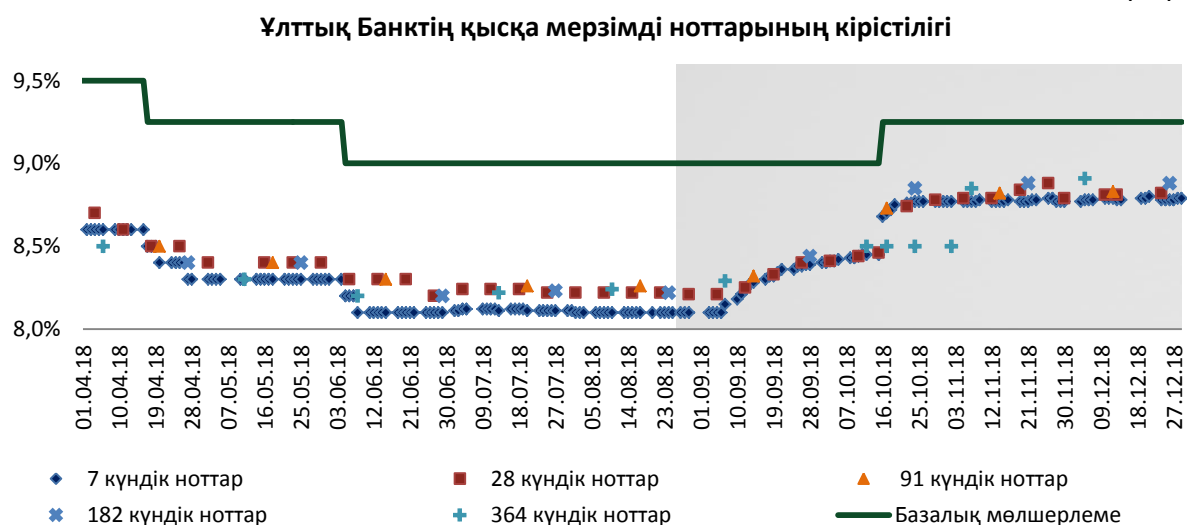
В) Ұлттық Банктің ақша нарығында өтімділікті реттеу жөніндегі операциялары

Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының мақсаты базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі шегінде TONIA таргеттелетін көрсеткішін қолдау болып табылады. Өтімділікті реттеу үшін артық өтімділік тарапынан инфляциялық қысымды шектеу мақсатында қолданылатын ақша-кредит саясатының стандартты құралдар жинағы қолданылды.

Артық өтімділікті алу үшін неғұрлым тиімді құрал қысқа мерзімді ноттар шығару болып қалды.

Қысқа мерзімді ноттардың кірістілігі базалық мөлшерлеме деңгейінен төмен қалыптасты. Қаралып отырған кезең соңында спредтің қысқаруына қарамастан, ол айтарлықтай болып қалуын жалғастырып отыр.

8-график

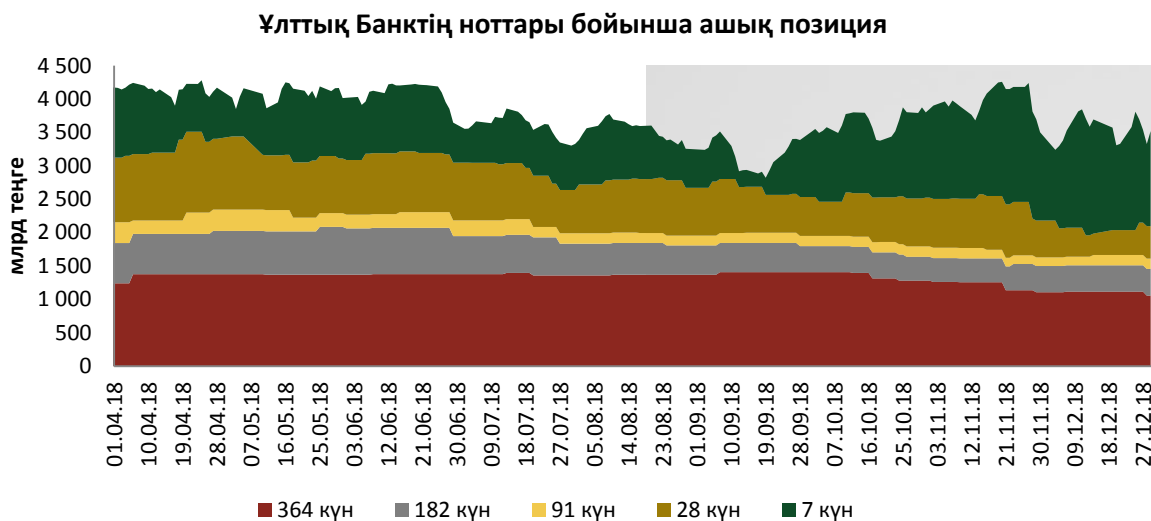

Дереккөзі: Ұлттық Банк

IV тоқсанда 7 күндік ноттар бойынша ашық позицияның ұлғаюы байқалды. Бұл еркін өтімділіктің және екінші деңгейдегі банктердің міндеттемелерінің құрылымдық мерзімдіктің өсуіне байланысты болды. (9-график).

Тоқсанның соңына қарай Ұлттық Банк ноттарының көлемі бір тоқсанда ең төменгі 3,2 трлн теңгеден 3,5 трлн теңгеге дейін ұлғайды. Бейрезиденттердегі ноттар көлемінің үлесі аз ғана 2,93%-ға дейін (III тоқсанның соңында 2,85%) артты.

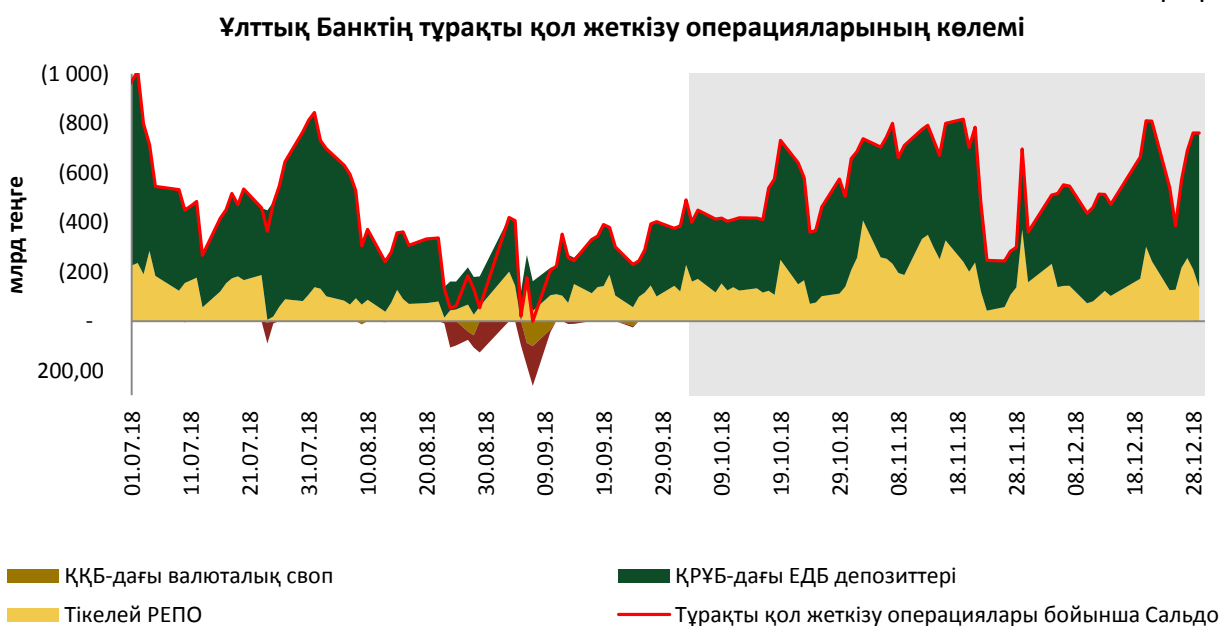
9-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ұлттық Банктің тұрақты қол жеткізу операциялары ретінде өтімділікті алу бойынша қысқа мерзімді мәмілелер пайдаланылды: 1 күндік және 7 күндік депозиттер, тікелей репо және валюталық своп мәмілелері (10-график). Бұл ретте айырбастау бағамының құбылмалылығы кезеңінде Ұлттық Банктің своптары бойынша пайыздық дәліздің жоғарғы шегінің мөлшерлемесі бойынша бір күндік своп мәмілелері нарығында теңге өтімділігін ұсыну бойынша операциялар көлемінің өсуі байқалды.

10-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

II. Валюта нарығындағы жағдай

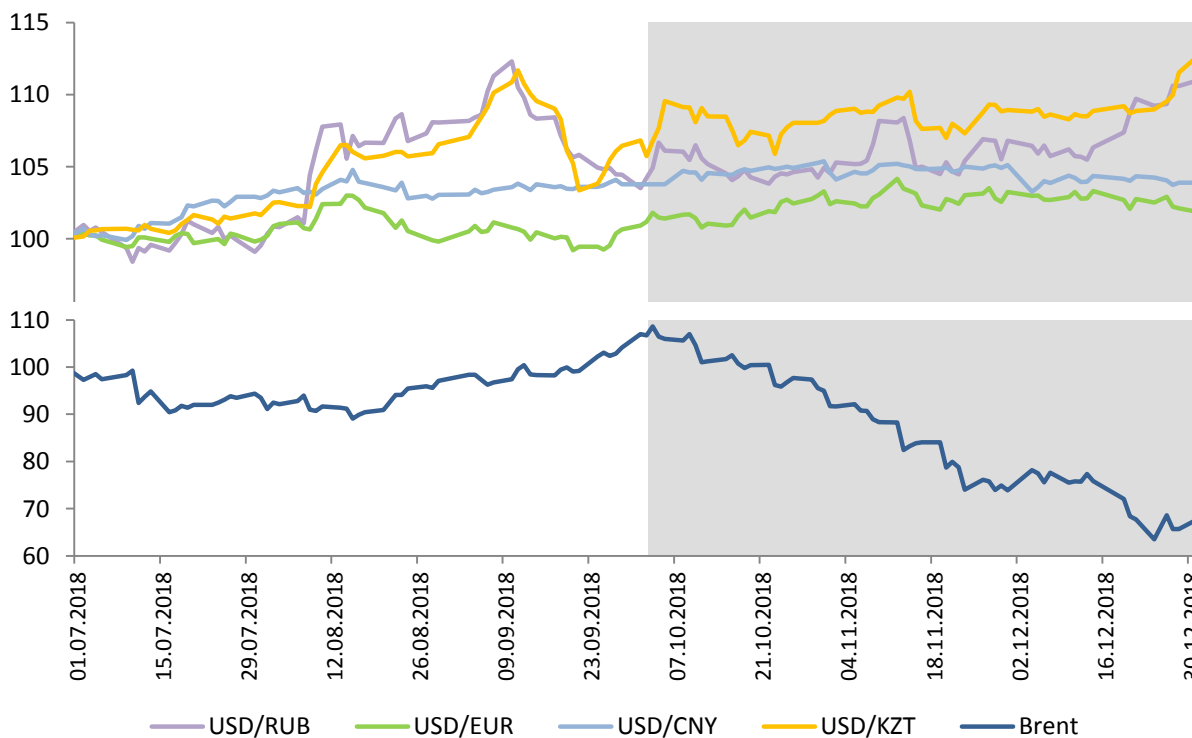
2018 жылғы IV тоқсанда валюта нарығындағы жағдай салыстырмалы түрде тұрақты болды. Теңгенің сыртқы факторларының ықпалына байланысты әлсіреуін көрсетті. Биржалық валюта нарығында сауда көлемінің төмендеуі байқалды. Сонымен қатар, қолма-қол шетел валютасының бөлшек сауда нарығында шетел валютасын нетто-сату көлемі азайды, бұл маусымдылық факторының әлсіреуіне байланысты болды. Нарыққа кәсіби қатысушыларының девальвациялық күтулері қалыпты деңгейде сақталды.

А) Сыртқы факторлар

2018 жылғы IV тоқсанда теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамы 5,8%-ға артты. Бұл көбінесе мұнай бағасының 35,0%-ға төмендеуімен байланысты болды. Қазақстанның сауда әріптестері елдерінің валюталары осы кезеңде төмендеуін көрсетті – Ресей рублі 6,3%-ға, Еуро – 1,2%-ға және юань-0,1% (11-график).

11-график

**Валюта серпіні және мұнай бағасы
(2018 жылғы 29 маусым = 100)**

Дереккөзі: Thomson Reuters, ҚРҰБ есептері

Б) валюта нарығының жекелеген сегменттеріндегі жалпы жағдай

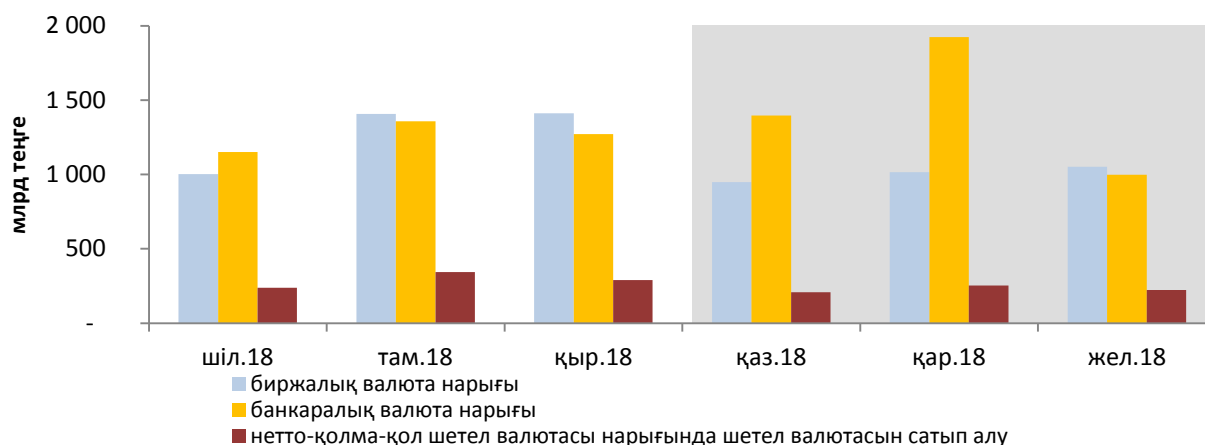
Бағамдық құбылмалылықтың төмендеуі аясында 2018 жылғы IV тоқсанда биржалық валюта сауда-саттығына қатысушылардың белсенділігі азайды. USD/KZT валюталық жұбы биржалық сауда-саттығының жалпы көлемі 3,0 трлн теңгені құрады. өткен тоқсанмен салыстырғанда 21,0%-ға төмендеді (2018 жылғы III тоқсанда – 3,8 трлн теңге).

Банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың жалпы көлемі (валюталық хеджирлеу бойынша операцияларды есепке алмағанда) 14,2%-ға 4,3 трлн теңгеге дейін ұлғайды. (2018 жылғы III тоқсанда – 3,8 трлн теңге). 2018 жылғы қазан және қараша айларында сауда-саттық көлемінің өсуі жекелеген банктердің ірі мәмілелерін жүргізуімен байланысты болды.

Қолма-қол шетел валютасы нарығындағы үрдістер халық тарапынан валютаға сұранысты көрсетеді. 2018 жылғы IV тоқсанда халық 685,3 млрд теңгеге балама сомаға қолма-қол шетел валютасын сатып алды (2018 жылғы III тоқсанда – 871,9 млрд теңге). Өткен тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасына сұраныстың маусымдық азаюының арқасында шығыстар 21,4%-ға төмендеді. Айырбастау пункттерінің қолма-қол шетел валютасын нетто-сату көлемі биржалық және банкаралық валюта нарықтарындағы сауда-саттықтың жалпы көлемінің 13,7%-ын құрайды (12-график).

12-график

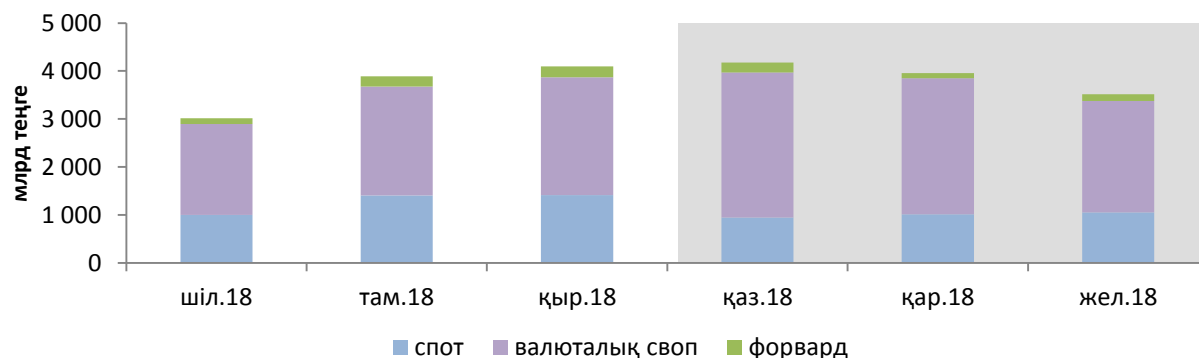
Биржалық және банкаралық валюта нарықтарындағы² сауда-саттық көлемі және қолма-қол шетел валютасы нарығында шетел валютасын нетто-сатып алу

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚРҰБ есептері

13-график

Мәмілелер түрі бойынша валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі

Дереккөз: Қазақстан қор биржасы, ҚРҰБ, ҚРҰБ есептері

Мәмілелер түрлері бойынша спот және валюталық своп бойынша операциялар биржа нарығында, форвард – банкаралық валюта нарығында өтеді. 2018 жылғы IV тоқсанда бір күндік және екі күндік валюталық своптар бойынша мәмілелер көлемі 8,2 трлн, бұл өткен жылмен салыстырғанда 23,5%-ға артық (2018 жылғы III тоқсанда – 6,6 трлн теңге). Тұтастай алғанда, валюталық своп операцияларының жалпы көлемі мәміле спотының көлемінен 2,7 есе асып түсті. Форвард келісімшарттарының үлесі спот және валюталық своп операцияларының жалпы көлемінің шамамен 4%-ын құрайды (13-график).

В) Биржалық валюта нарығындағы операциялар

² Валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда

2018 жылғы IV тоқсанда биржалық валюта нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 8,1 млрд АҚШ долларын құрады, ол өткен тоқсаннан 23,6%-ға аз (10,6 млрд АҚШ доллары) (14-график) Қор нарығындағы сауда-саттықтың басым бөлгі АҚШ долларымен жүргізілді, оның үлесі 99,4%-ды құрады.

Жекелеген кезеңдерде теңгенің әлсіреуіне қарамастан, өткен тоқсанға ұқсас сауда көлемінің ірі көбеюі байқалмады. Қарастырылып отырған кезеңде Ұлттық Банк валюталық өктемдіктер жүргізген жоқ және валюта нарығына нетто-қатысу 0-ге тең болды.

Сауда-саттықтың бір күндік орташа көлемі 128,7 млн АҚШ долларын құрады, бұл 2018 жылғы III тоқсандағы бір күндік орташа сауда көлемінен 24,8%-ға төмен (171,2 млн АҚШ доллары). Сауда-саттықтың ең жоғарғы бір күндік көлемі 352,3 млн АҚШ долларын (2018 жылғы III тоқсанда – 654,9 млн АҚШ доллары) ең төменгі – 57,1 млн АҚШ долларын (2018 жылғы III тоқсанда – 52,1 млн АҚШ доллары) құрады.

14-график

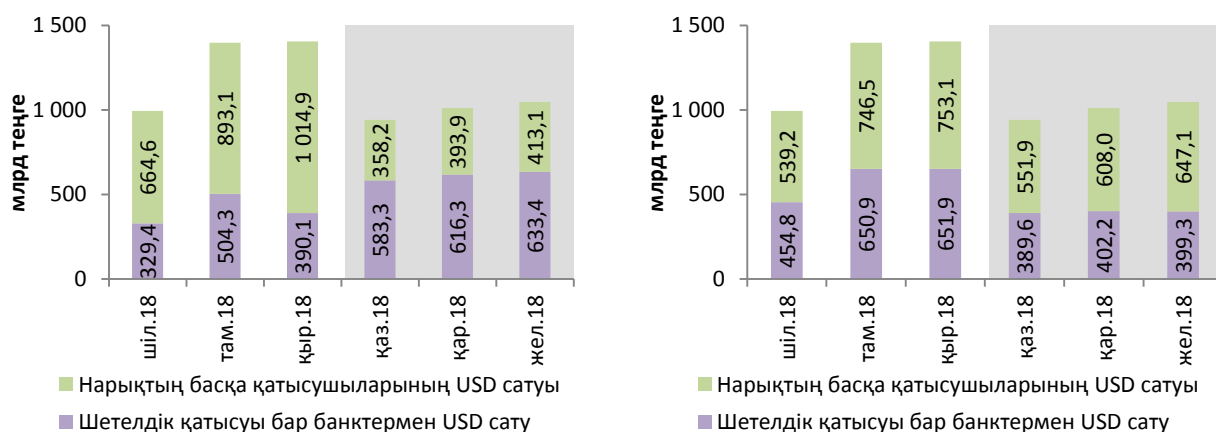
Дереккөзі: Thomson Reuters, ҚРҰБ

Шетелдік қатысуы бар банктер биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемінің 61,1% үлесі бар шетел валютасын нетто-сатушылар ретінде болды (2018 жылғы III тоқсанда – 32,2%). Өткен тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасын нетто-сату көлемі 1,2 трлн теңгеден 1,8 трлн теңгеге дейін 49,8%-ға артты.

Валюта нарығының қалған қатысушылары (резидент банктер, Ұлттық қор, ұлттықтан жоғары банктер) шетел валютасын нетто-сатып алушылар ретінде болды, олардың үлесі биржа нарығындағы операциялардың жалпы көлемінің 60,3%-ына жетті (2018 жылғы III тоқсанда – 53,7%). Өткен тоқсанмен салыстырғанда АҚШ долларын сатып алу көлемі 2,0 трлн теңгеден 1,8 трлн теңгеге дейін 11,4%-ға төмендеді. (15-график).

15-график

Биржалық валюта нарығында нарыққа қатысушылардың АҚШ долларын сатып алуы/сатуы

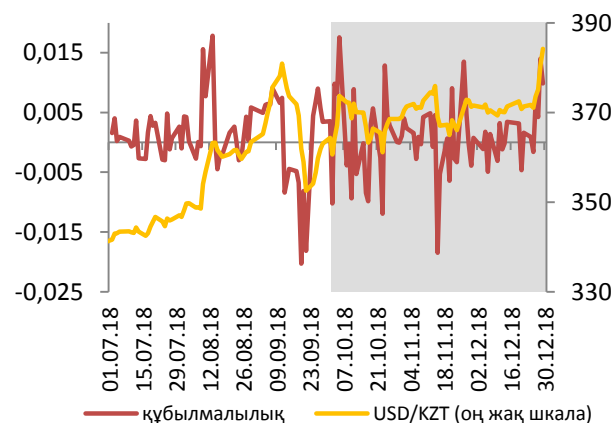

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚРҰБ есептері

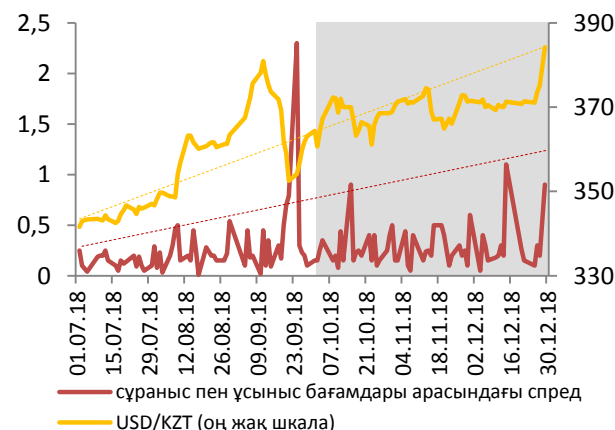
2018 жылғы IV тоқсанда теңгенің айырбастау бағамының серпіні өткен тоқсанмен салыстырғанда төмен болды. Көрсетілген кезеңде теңге бағамы өткен тоқсандағы 11 теңге ауытқуымен салыстырғанда орташа күндік мәннен 4 теңгеге ауытқыды. Тұтастай алғанда, 2018 жылғы III-IV тоқсандардағы теңгенің жалпы әлсіреуі теңгенің АҚШ долларына деген сұранысы мен ұсынысының бағамдары арасындағы спредтерді кеңейтуге әсер етті (16-график).

16-график

Валюта биржасында теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамының құбылмалылығы

Биржалық нарықтағы теңгенің АҚШ долларына деген сұранысы мен ұсынысының бағамдары арасындағы Спред

Дереккөзі: Thomson Reuters, ҚРҰБ есептері

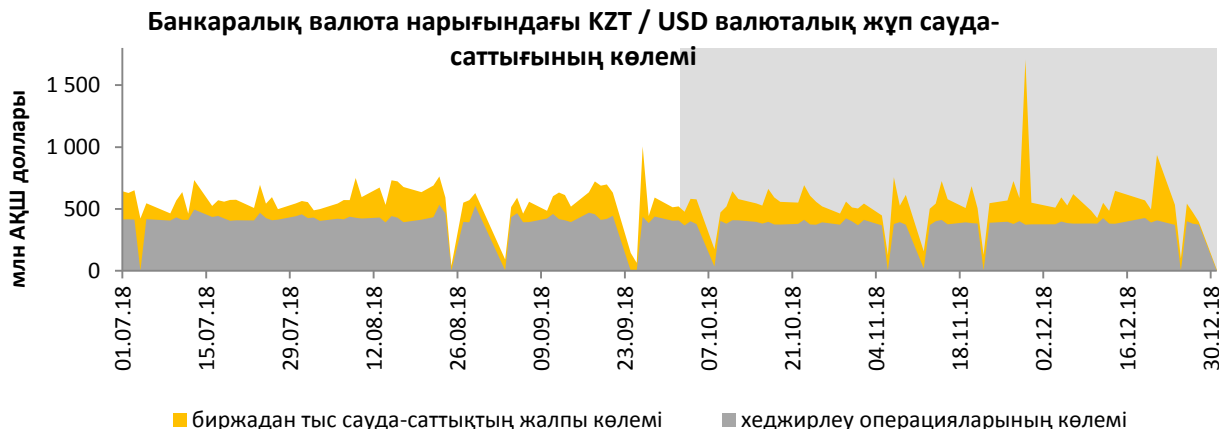
Г) Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялар

Банкаралық валюта нарығы

Банкаралық сауда-саттықтардың биржалық, осы мәмілелердің басым саны мен көлемінен асатын едәуір көлеміне қарамастан, валюталық мәмілелерге, яғни шетел валютасын сатып алу және сату бойынша мәмілелерге жатпайды. Банкаралық нарық статистикасында валюталық тәуекелдерді хеджирлеу жөніндегі операциялар да көрсетіледі. 2018 жылғы IV тоқсанда валюталық тәуекелдерден меншікті капиталды хеджирлеу бойынша бір еншілес банк операцияларының көлемі 22,2 млрд АҚШ долларын немесе биржадан тыс сауда-саттықтың жалпы көлемінің 65,7%-ын құрады (2018 жылғы III тоқсанда – 69,9%). Бұл ретте осы операциялар банк тобының ішінде

жүргізілді және ішкі валюта нарығында шетел валютасына сұраныс немесе ұсыныс көлеміне әсер етті, демек, теңгенің айырбастау бағамын қалыптастыруға ықпал еткен жоқ (17-график).

17-график

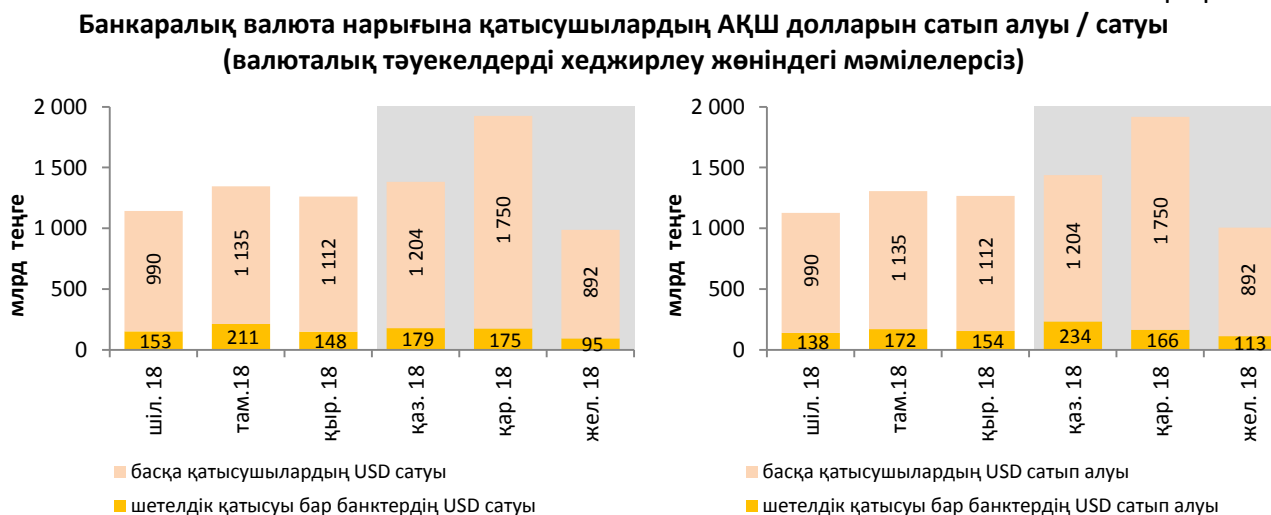

Дереккөзі: ҚРҰБ

Валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерсіз банкаралық нарықтағы сауда-саттық көлемі әлдеқайда аз. Жалпы алғанда, банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттыққа шетелдік қатысуы бар банктердің үлесі шамалы. 2018 жылғы IV тоқсанда олардың үлесі банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемінің 11,8%-ын ғана құрады (2018 жылғы III тоқсанда – 12,5%).

Сонымен қатар, 2018 жылғы IV тоқсанда шетел қатысатын банктердің АҚШ долларын сатуы өткен тоқсанмен салыстырғанда 512,8 млрд теңгеден 448,0 млрд теңгеге дейін 12,6%-ға төмендеді. АҚШ долларын сатып алу бойынша шетелдік қатысуы бар банктердің үлесі 10,4%-ды құрады (2018 жылғы III тоқсанда – 13,7%) және 463,6 млрд теңгеден 513,4 млрд теңгеге дейін артты (18-график).

18-график

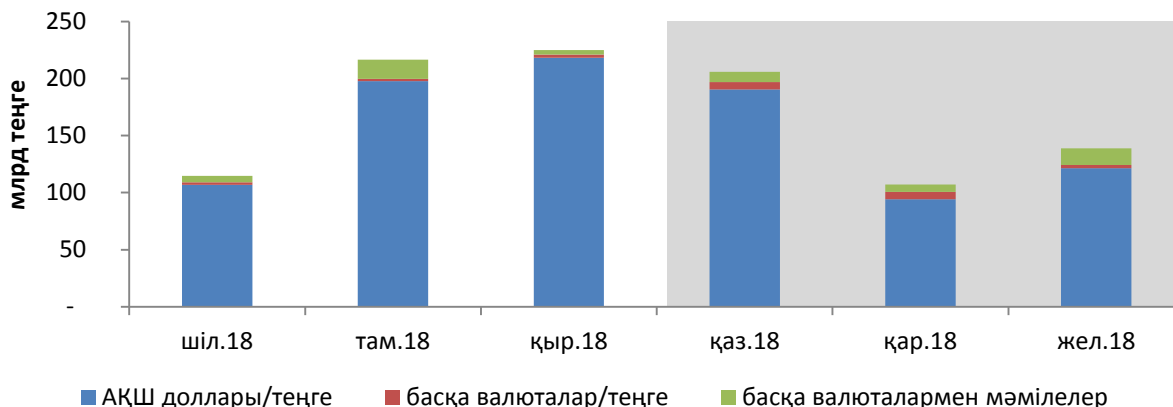
Биржадан тыс валюта нарығындағы форвардтық мәмілелер

Биржадан тыс валюта нарығында қатысушылары банктер ғана емес қаржы нарығының кәсіби қатысушылары да болып табылатын жеткізілімді және жеткізілімсіз валюталық форвардтар бойынша мәмілелер де жүзеге асырылады.

2018 жылғы IV тоқсанда форвард бойынша операциялардың көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 18,8%-ға төмендеп, 451,7 млрд теңге (2018 жылғы III тоқсанда

– 556,0 млрд теңге) болды. Бұл ретте форвард нарығындағы операциялардың 89,9%-ы АҚШ доллары мен теңге бойынша мәмілелерге тиесілі болды. Теңгені сатып алумен/сатумен байланысты емес форвард мәмілелері басқа валюталармен мәмілелерге жатады және олардың үлесі форвард нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен 6,6% болды (2018 жылғы III тоқсанда – 4,7%) (19-график).

19-график

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚРҰБ есептеулері

Д) Девальвациялық күтулер

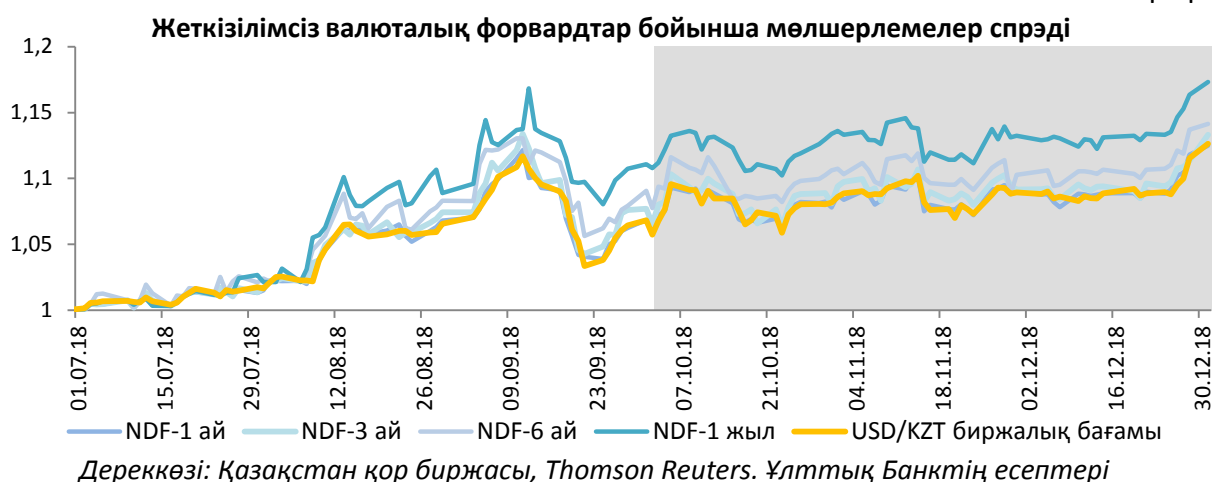
Нарыққа қатысушылардың девальвациялық күтулері

Жеткізілімсіз валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелер спреді (NDF – Non-Deliverable Forward) валюта нарығына қатысушылардың девальвациялық күтулерін білдіреді. 2018 жылғы тамыз-қыркүйекте теңгенің айырбастау бағамының жоғары құбылмалығы ұзақ мерзімді форвардтық келісімшарттар бойынша мөлшерлемелер спреді кеңеюіне ықпал етті.

2018 жылғы IV тоқсанда орташа алғанда айырбастау бағамы бойынша күтулер 1 айлық жеткізілімсіз валюталық форвардтар бойынша теңгенің биржалық айырбастау бағамы деңгейінен 0,5%-ға, 3 айлық валюталық форвардтар бойынша 1,6%-ға жоғары болып қалыптасты. Жалпы алғанда 1 және 3 айлық форвард мәмілелері бойынша девальвациялық күтулер алдыңғы тоқсанның деңгейінде тиісінше шамамен 0,4% және 1,4% болып сақталды.

6 және 12 айлық жеткізілімсіз валюталық форвардтар бойынша спредтердің кеңею үрдісі 2018 жылғы III тоқсанда басталып IV тоқсанда да жалғасты. 6 айлық форвардтық келісімшарттарды жасасу кезінде нарыққа қатысушылар теңгенің орташа алғанда 3,7%-дық (2018 жылғы III тоқсан – 3,1%) деңгейде әлсіреуін күтті. 12 айлық форвард мәмілелері бойынша спредтер орташа алғанда 8,4%-ға (2018 жылғы III тоқсанда – 6,3%) (20-график) кеңейді.

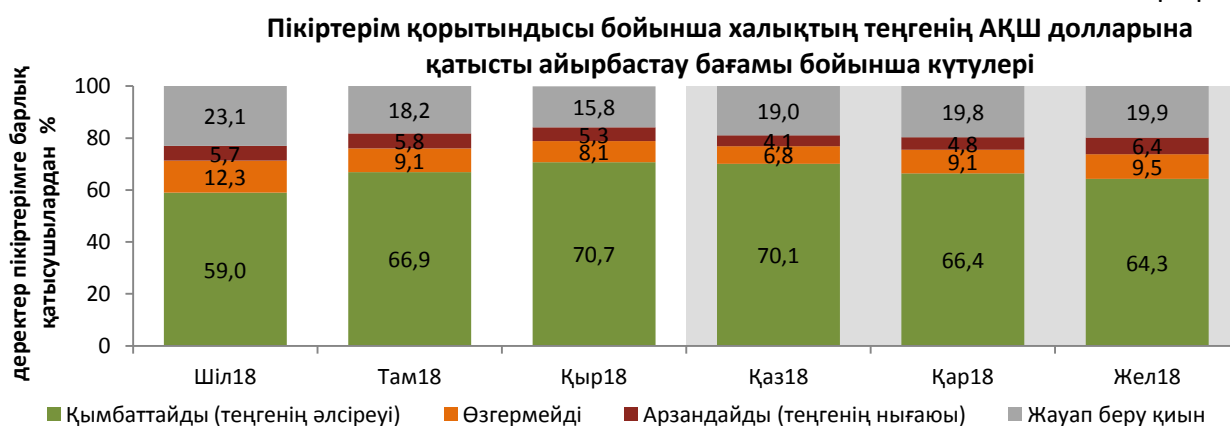
20-график

Халықтың девальвациялық күтулері

Егер нарықтық кәсіби қатысушылар ұлттық валютаның әлсіреуін күтсе, онда теңгенің айырбастау бағамының серпініне қатысты халықтың күтулері оң үрдісті көрсетті. Қаралып отырған кезең ішінде халықтың девальвациялық күтулері біртіндеп 70,7%-дан бастап 64,3%-ға дейін төмендеді. Пікіртерім нәтижелері бағам өзгермейді немесе нығаяды деп есептейтін респонденттердің үлесі ұлғайғанын көрсетті (21- график).

21-график

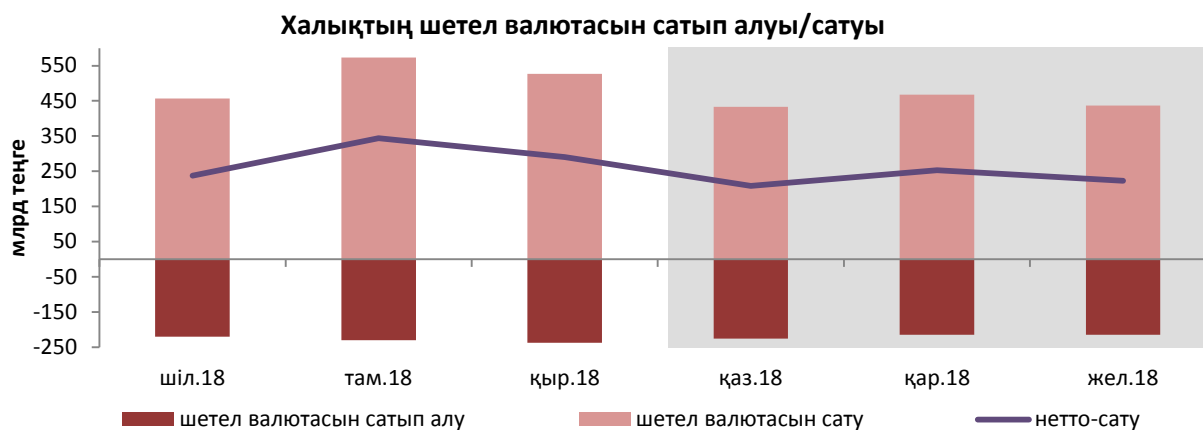

Е) Қолма-қол шетел валютасының нарығы

2018 жылғы IV тоқсанда халық қолма-қол шетел валютасын 652,9 млрд теңге (2018 жылғы III тоқсанда – 685,9 млрд теңге) сомаға сатып алды, 1 338,2 млрд теңге (2018 жылғы III тоқсанда – 1 557,8 млрд теңге) сомаға сатты. Нetto-негізде халық қолма-қол шетел валютасын 685,3 млрд теңге балама сомаға сатып алды. Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда (871,9 млрд теңге) шығыстар 21,4%-ға төмендеді. Шығыстардың негізгі көлемі АҚШ долларын – 59,7%, Ресей рублін – 27,4% және еуроны – 12,5% сатып алуға бағытталды.

Халықтың қолма-қол шетел валютасын сатып алуға шығыстары 2018 жылғы III тоқсанмен салыстырғанда төмендеуі халықтың тарапынан сұраныстың маусымдық құраушы азаюымен түсіндіріледі (22-график).

22-график

Дереккөзі: ҚРҰБ

1-қосымша

Жекелеген дамушы елдердің валюталары бойынша шолу

2018 жылғы IV тоқсан ішінде дамушы елдер³ валюталары бағамдарының АҚШ долларына қатысты серпіні мынадай түрде қалыптасты:

Ресей рублі 5,8%-ға (бір АҚШ доллары үшін 65,56 рубльден бастап 69,35 рубль аралығы) әлсіреді. IV тоқсан ішінде Ресей валютасының бағамы әлсіреуінің негізгі себебі мұнай бағасы құлдырау болды. Сыртқы жағдайлар одан әрі дамуына қатысты белгісіздік, сондай-ақ ҚҚС өсіруге баға мен инфляциялық күтулердің өзгеруі аясында Ресейдің ОБ негізгі мөлшерлемені 0,25%-дан 7,75%-ға дейін өсіру жөнінде шешім қабылдады. Ресейдің мемлекеттік борышымен операцияларға санкциялар енгізу инвесторлар үшін негізгі қауіп болып қалуда. Moody's кредиттік агенттігінің талдаушылары қаражатты қарызға алуда қажеттілік төмен болуы Ресейдің позициясын санкциялар енгізу тәуекеліне қарамастан тұрақты етеді.

Тоқсан ішінде **Мексиканың песосы** Мехикода құны шамамен 13 млрд АҚШ доллар тұратын жаңа әуежайдың құрылысын тоқтату және тиісті мәселелерді шешу туралы шешімі аясында АҚШ долларына қатысты 5,0%-ға біршама әлсіреп елеулі құбылды (18,72-ден бастап 19,65-ке дейін). Инвесторлардың тартылған қаражат бойынша төлемдерге қатысты ұлғайып келе жатқан қауіпін жою үшін мемлекет артықшылық берілген талаптармен орналастырылған облигацияларды сатып алды. Өз кезегінде, Мексиканың ОБ жоспарланған реформалардың белгісіздігін төмендету үшін қарашада мөлшерлемені 0,25%-ға, желтоқсанда 8,25%-ға дейінгі деңгейге дейін екі рет өсірді.

Оңтүстік Африкалық ранд 1,5%-ға әлсіреді (бір АҚШ доллары үшін 14,14-тен бастап 14,35-ке дейін). ОАР Резервтік Банкі тоқсандық есебінде экономикалық белсенділіктің төмендегені туралы деректерді жария етті, сондай-ақ базалық мөлшерлемені 0,25%-ға 6,75%-ға дейін өсіріп, қатаң монетарлық саясатты жүргізуді жалғастыратыны туралы мәлімдеді.

Индонезия рупиясы АҚШ долларына қатысты 3,4%-ға (14 903-тен 14 390-ға дейін) нығайды. Индонезия Банкі қарашада базалық мөлшерлемені 0,25%-ға 6%-ға дейін өсірді,

³ дамушы елдердің АҚШ долларына қатысты көлеміне қарай барынша сатылатын валюталар

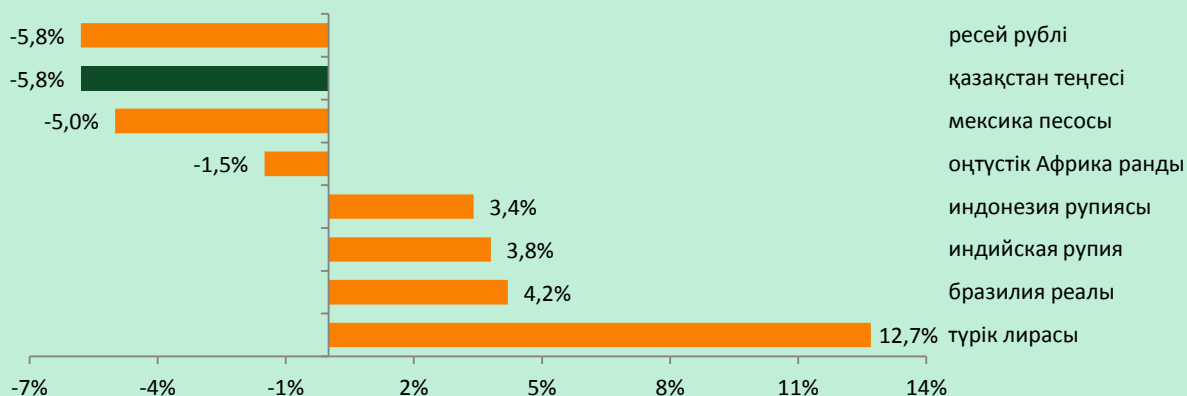
сондай-ақ тоқсан ішінде валюта нарығында өктемділік жүргізді. ІЖӨ-нің III тоқсанда 3,09%-ға өскені туралы жарияланған экономикалық деректер реттеушінің қатаң саясатына қарамастан, экономиканың орнықтылығын растайды.

Үндістан рупиясы 3,8%-ға нығайды (бір АҚШ доллары үшін 72,49-дан 69,77-ге дейін). Сауда балансының тапшылығы азаюына әсер еткен мұнай құны төмендеуі Үндістан рупиясының IV тоқсанда нығаюының негізгі себебі болды. Үндістан экономикасы бұрынғыдай дамушы елдер арасында өсу бойынша көшбасшы позициясын сақтауда. Үндістанның Резервтік Банкі базалық мөлшерлемені 6,5%-дық деңгейде сақтады.

Бразилия реалы АҚШ долларына қатысты 4,2%-ға нығайды (4,05-тен бастап 3,88-ге дейін). Бразилияда қазанда өткен жалпы сайлау инвесторларға оң әсер етті. Президент Жаир Болсонарудың жеңісі валюта бағамы нығаюына қозғалтқыш болды. Экономика министрі Пауло Гuedестің зейнетақы реформасын жүргізу қажеттілігі тұрғысынан табандылығы валюта үшін жағымды фактор болып табылады, ол одан әрі фискалды бюджетке жүктемені азайтуға мүмкіндік береді.

Түрік лирасы 12,7%-ға (бір АҚШ доллары үшін 6,06-дан 5,29-ға дейін) нығайды. АҚШ пен Түрік арасында саяси шиеленісті төмендету аясында, сондай-ақ ағымдағы баланстың профицитін ескере отырып, есепті кезеңде валютаны түзету жалғасты. Мемлекет экономикалық сілкіністен кейін экономиканы қалыпқа келтіруге бағытталған салық жеңілдіктерінің пакетін енгізетіні туралы жария етті.

2018 жылғы 4 тоқсанда дамушы елдер валюталарының АҚШ долларына қатысты бағамдары өзгеруі

III. Қор нарығындағы ахуал

Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығында тәуекелсіз кірістілік қисығын құруға ықпал ететін шараларды өткізу жалғасуда. Қаржы министрлігі мемлекеттік бағалы қағаздардың эмиссиясын 2018 жылдың соңына таман төмендетті.

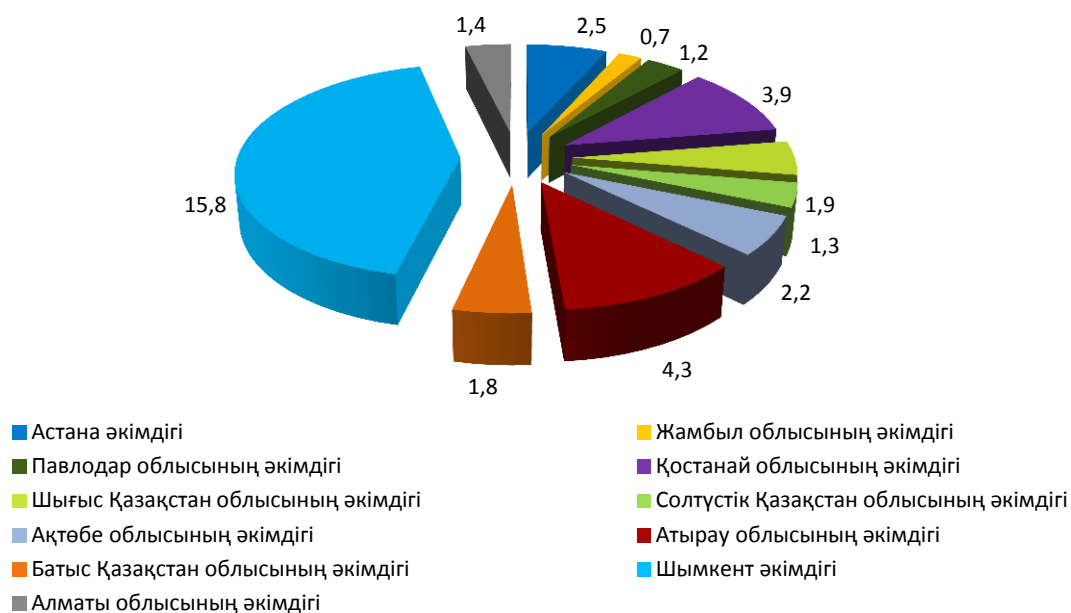
А) Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

Мәмілелердің негізгі көлемі Қаржы министрлігінің бастапқы нарықта мемлекеттік бағалы қағаздармен операцияларына тиесілі болып келеді. IV тоқсанда 77,6 млрд теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды. 2018 жылғы желтоқсанда 1 аукцион өткізіліп, олар бойынша өтеуге 8,6% кірістілігі бар 15-жылдық МЕУКАМ орналастырылды.

Тоқсан ішінде жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік бағалы қағаздарды қалыпты орналастыру белсенділігі байқалды. Тоқсан ішінде 9 облыс және республикалық маңызы бар 2 қала 0,35% жылдық орташа мөлшерленген кірістілікпен 37,1 млрд теңге сомаға 2 жылдық мемлекеттік облигацияларды орналастырды (23-график).

23-график

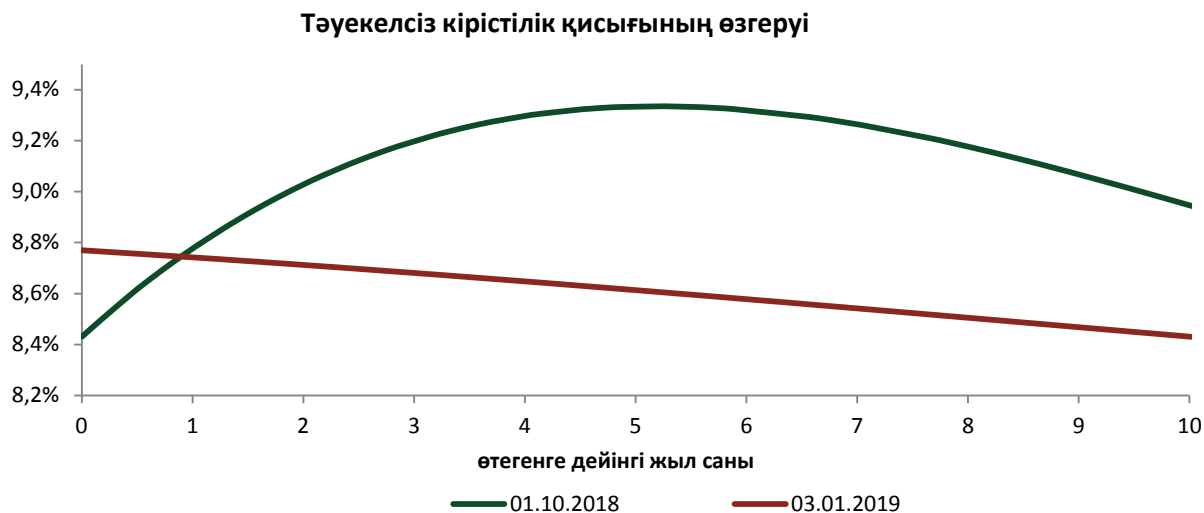
Жергілікті атқарушы органдардың МБҚ орналастыру құрылымы, млрд теңге

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

2018 жылғы соңғы тоқсанда облигациялар нарығының қатысушылары қысқа мерзімді кірістілік құралдарының жоғарылауын күткенін дәлелдейтін қисықтың «бүкірейген» нысанынан инверсиялық нысанға өзгеруі байқалды (24-график). Бұл жағдай 2018 жылғы қазандағы базалық мөлшерлеменің артуы салдарынан туындады, бұл Ұлттық Банк ноттары кірістілігінің жоғарыға тепе-тең өзгеруіне алып келді.

24-график

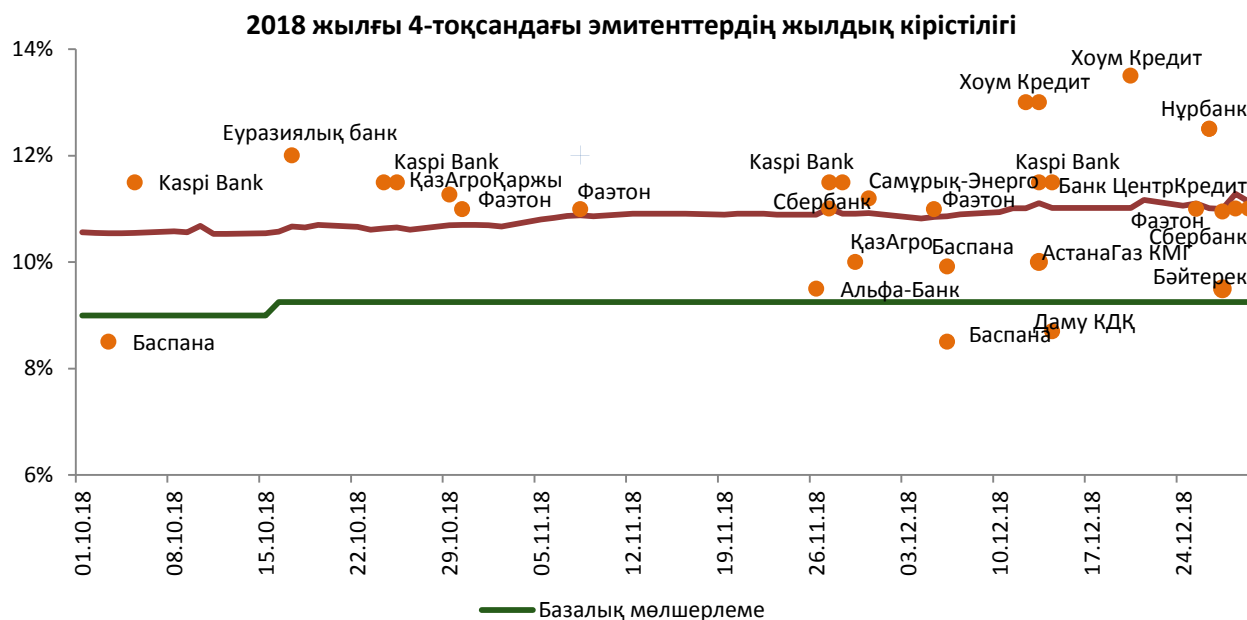
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) Корпоративтік облигациялар нарығы.

«Қазақстан қор биржасы» АҚ деректеріне сәйкес KASE-дегі корпоративтік облигациялармен сауда-саттық көлемі 2018 жылғы IV тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда 5,8%-ға ұлғайып, 971,3 млрд теңгені құрады.

Негізгі көлем бастапқы нарыққа (85%) тиесілі болды. Бұл ретте сауда-саттық көлемі 2018 жылғы III тоқсанмен салыстырғанда 857,3 млрд теңгеден 2018 жылғы IV тоқсанда 823,9 млрд теңгеге дейін 3,9%-ға азайды. Қарастырылған кезеңде барлығы 15 эмитент орналастырылды (25-график).

25-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Қаржы тартудың негізгі үлесі «Қазагро» ҰБХ» АҚ-қа (54,6% немесе 450 млрд теңге) және «АстанаГаз ҚМГ» АҚ-қа (10,3% немесе 85 млрд теңге) тиесілі болды (26-график).

26-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Қайталама нарықтағы сауда-саттық көлемі 2018 жылғы III тоқсанмен салыстырғанда 2,4 есе ұлғайды. KASE_BMY корпоративтік облигацияларының кірістілік индексі орташа алғанда жылдық 10,8%-ды құрады, бұл өткен тоқсанның көрсеткішінен 0,5%-ға жоғары.

IV тоқсан бойы «борыштық бағалы қағаздарды сатып алу-сату» сегментінде «Фридом Финанс» АҚ орташа алғанда 3,2 белсенділік коэффициентімен⁴ ерекше белсенді болды.

KASE сауда-саттық тізімдерінде 2018 жылғы IV тоқсанның соңында 62 эмитент шығарған корпоративтік облигациялардың 247 атауы болды.

KASE ресми тізімінен мынадай эмитенттер:

- облигациялардың айналым мерзімінің өтуіне байланысты: «ҚазТрансГаз Аймақ» АҚ, «ҚИК» ИҰ» АҚ, «Сбербанк России» АҚ ЕБ, «Орталық Азия отын-энергетикалық компаниясы» АҚ, «Азық-түлік келісімшарт корпорациясы» ҰК» АҚ, «Қазақстан Халық Жинақ банкі» АҚ, «Альфа-Банк» АҚ ЕБ;

- эмитенттің бастамасы бойынша: «Қазақстан коммуналдық жүйесі» ЖШС, «Capital Group» СҚҰ» АҚ, «Алатау Жарық Компаниясы» АҚ;

- шығарылымды жоюға байланысты: «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ шығарылды.

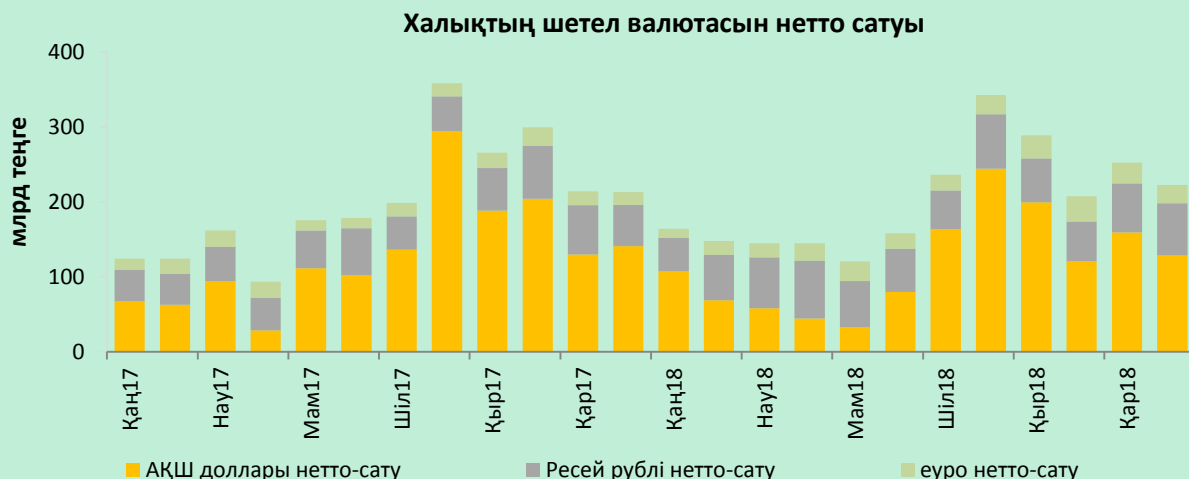
⁴ KASE сайтында белсенділік коэффициентін есептеу әдістемесі

1-қосымша

2018 жылғы қолма-қол шетел валютасы нарығындағы ахуал

Қолма-қол шетел валютасы нарығындағы үрдістер халық тарапынан валютаға сұранысты көрсететіндіктен, аталған ерекше нарық көңіл бөлуді қажет етеді. Егер биржада және биржадан тыс валюта нарығында негізгі қатысушылар банктер немесе қаржы жүйесінің кәсіби қатысушылары болып табылатындықтан, қолма-қол шетел валютасы нарығындағы қызметтерді айырбастау пункттері көрсетеді. Бұл ретте қолма-қол шетел валютасы нарығы валюта нарығының басқа сегменттерімен салыстырғанда шетел валюталарының түрлері бойынша барынша әртараптандырылған. Егер биржада және биржадан тыс нарықта валюталық мәмілелер негізінен АҚШ долларымен жүргізілсе, оның үлесі 90%-дан астам болады, ал қолма-қол шетел валютасы нарығында басқа шетел валюталарының (рубльдің, еуроның, фунт стерлингтің және юаньнің) үлесі орташа алғанда 2018 жылы 45%-дан астамды құрады.

Жалпы алғанда, қолма-қол шетел валютасын нетто-сатудың жалпы көлемі 2018 жылы былтырғы жылғы деңгейге жуық қалыптасып, 2 420,7 млрд теңгеден 2 443,8 млрд теңгеге дейін 1,0%-ға аздап ұлғайды. 2018 жылы шығыстардың негізгі көлемі АҚШ долларын – 57,7%, Ресей рублін – 30,3%, еуроны 11,6% сатып алуға жұмсалды. Бұл ретте 2017 жылмен салыстырғанда халықтың АҚШ долларын сатып алуға жұмсаған шығыстары 9,8%-ға (1 563,0 млрд теңгеден 1 409,1 млрд теңгеге дейін) азайды, сондай-ақ Ресей рублін сатып алуға жұмсалған шығыстар 18,9%-ға (623,3 млрд теңгеден 740,8 млрд теңгеге дейін) ұлғайды.

Дереккөзі: Ұлттық Банк

2018 жылғы наурыздан бастап мамырға дейін халықтың қалауы АҚШ долларынан Ресей рублі жағына қарай ауысуы және Ресей рублін нетто-сату көлемдерінің АҚШ долларын нетто-сату көлемдерінен асып кетуі байқалды. Теңгенің рубльге қатысы бойынша жалпы нығаюы, ЕАЭО Кедендік кодексінің күшіне енуі (экологиялық сыныбы бойынша автомобильдерді шектеусіз сатып алу мүмкіндігі), Ресейде оқитын студенттер санының ұлғаюы және футбол бойынша әлем чемпионаты мұндай үрдістің негізгі факторларына айналды.

Жаз айларында шетел валютасын сатудың өсу үрдісі сақталды, бұл дәстүрлі ауысымдық сұранысты көрсетеді. Шетел валютасын сатудың өсуі жеке тұлғалардың жеке басының шығыстарын төлеу қажеттілігімен (шетелге туристік сапарлар, шетелге ақша аударымдары, жинақтарды әртараптандыру), сондай-ақ негізінен сауда қызметін жүргізетін шағын кәсіпкерліктің жекелеген санаттарының сұраныстарымен түсіндіріледі.